

«ΤΑΛΒΙΣΟΤΑ» (1939-1940) Η ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΗ ΜΕ ΤΟΝ ΚΟΚΚΙΝΟ ΣΤΡΑΤΟ — ΔΑΥΙΔ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΓΟΛΙΑΘ

ΝΙΚΟΣ ΓΑΤΟΣ

Γεννήθηκε το 1988 και ζει στην Αθήνα. Είναι πτυχιούχος του τμήματος Πολιτικής Επιστήμης και Ιστορίας του Παντείου Πανεπιστημίου. «Ιστορική Έρευνα, Διδακτική και Νέες Τεχνολογίες» είναι το αντικείμενο των Μεταπτυχιακών του σπουδών (MSc) στο Ιόνιο Πανεπιστήμιο και έχει ασχοληθεί με θέματα που αφορούν την Ευρωπαϊκή Ιστορία.

Το παρόν άρθρο εξετάζει τα πολιτικά γεγονότα, τις αιτίες, καθώς και τα αποτελέσματα του ρωσοφινλανδικού πολέμου (1939-1940). Δίνεται έμφαση στους παράγοντες που οδήγησαν στη ρωσοφινλανδική σύγκρουση και στα αποτελέσματά της. Ο Χειμερινός Πόλεμος ξεκίνησε με την εισβολή της Σοβιετικής Ένωσης στη Φινλανδία, στις 30 Νοεμβρίου του 1939. Η Φινλανδία, όπως και οι βαλτικές χώρες είχε συμφωνηθεί να είναι στη σοβιετική σφαίρα επιρροής με βάση τους όρους του Συμφώνου Ρίμπεντροπ-Μολότοφ (Ribbentrop – Molotov – Pact). Η υπεροχή των Σοβιετικών ήταν τέτοια ώστε η αποστολή θεωρήθηκε εύκολη. Παρότι, η σοβιετική ηγεσία περίμενε ότι η εκστρατεία θα ήταν ένας απλός στρατιωτικός περίπατος, λόγω της σθεναρής αντίστασης των Φινλανδών, εξελίχθηκε σε μια σφοδρή σύγκρουση με χιλιάδες απώλειες. Η συντριπτική ήττα του Κόκκινου Στρατού στα πρώτα στάδια του πολέμου φανέρωσε τις δομικές αδυναμίες του, λόγω των σταλινικών εκκαθαρίσεων που προηγήθηκαν (1936-1938). Ωστόσο, η συντριπτική υπεροπλία και οι ανεξάντλητες εφεδρείες του Κόκκινου Στρατού, ήταν ο καθοριστικός παράγοντας που έδωσε τη νίκη στην Ε.Σ.Σ.Δ. Στη συνέχεια, η Φινλανδία εισέβαλλε στην Σοβιετική Ένωση ως σύμμαχος της ναζιστικής Γερμανίας, το καλοκαίρι του 1941 (Πόλεμος Συνέχισης 1941-1944), με σκοπό να αντιστρέψει τα αρνητικά αποτελέσματα του Χειμερινού Πολέμου και να ανακαταλάβει τα εδάφη που έχασε. Η ήττα της Γερμανίας στο Ανατολικό Μέτωπο, είχε συνέπεια τη συνθηκολόγηση της Φινλανδίας το 1944 και τον εξαναγκασμό της από την Ε.Σ.Σ.Δ. να πολεμήσει τους Γερμανούς πρώην συμμάχους της (φινλανδικά: Lapin sota – Πόλεμος της Λαπωνίας, Σεπτέμβριος – Νοέμβριος 1944). Η Φινλανδία μπορεί να μην κατακτήθηκε από τον Κόκκινο Στρατό και να μην μετατράπηκε σε σοβιετικό δορυφόρο όπως οι χώρες της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης, όμως τα περιθώρια ανεξαρτησίας της ήταν μικρά απέναντι στο γιγαντιαίο γείτονά της. Έτσι εγκαινιάστηκε στη διπλωματική γλώσσα ο νέος όρος «φινλανδοποίηση». Κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου η Φινλανδία ακολούθησε ουδέτερη πολιτική και δεν εντάχθηκε στο ΝΑΤΟ. Τέλος, αναδεικνύεται η συμμετοχή των Ουκρανών εθελοντών στο Χειμερινό Πόλεμο, οι οποίοι στο μεγαλύτερο μέρος τους λιποτάκτησαν από τον Κόκκινο Στρατό και πολέμησαν στο πλευρό της Φινλανδίας.

Οι ρωσοφινλανδικές σχέσεις κατά τη διάρκεια του Μεσοπολέμου

Tavilsoτα στα φινλανδικά σημαίνει Χειμερινός Πόλεμος. Ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος οδήγησε στην κατάρρευση της Ρωσικής Αυτοκρατορίας και στο ξέσπασμα της Ρωσικής Επανάστασης του 1917 δίνοντας έτσι την ευκαιρία στις χώρες που αποτελούσαν τμήμα της να κηρύξουν την ανεξαρτησία τους και να σχηματίσουν ανεξάρτητα κράτη (βαλτικές χώρες, Πολωνία, Φινλανδία, Ουκρανία). Με τη Συνθήκη του Μπρεστ-Λιτόφσκ, στις 3 Μαρτίου του 1918, μεταξύ της κομμουνιστικής Ρωσίας και των Κεντρικών Δυνάμεων (Γερμανία, Αυστροουγγαρία, Οθωμανική Αυτοκρατορία, Βουλγαρία), η Σοβιετική Ρωσία έχασε εκτεταμένα εδάφη. Ένας από τους πάγιους στόχους της σοβιετικής εξωτερικής πολιτικής ήταν η ανακατάληψη των εδαφών της πρώην τσαρικής αυτοκρατορίας που είχαν απολεσθεί με την παραπάνω συνθήκη και η εξάπλωση του κομμουνιστικού συστήματος στην Ευρώπη. Στις 6 Δεκεμβρίου του 1917, η Γερουσία της Φινλανδίας κήρυξε την ανεξαρτησία της. Η νέα κομμουνιστική ρωσική κυβέρνηση ήταν εύθραυστη και ο εμφύλιος πόλεμος που ξέσπασε στη Ρωσία, το Νοέμβριο του 1917, ανάγκασε τους μπολσεβίκους να αποφασίσουν ότι δεν μπορούσαν να κρατήσουν τα περιφερειακά μέρη της παλιάς τσαρικής αυτοκρατορίας. Έτσι, η Σοβιετική Ρωσία αναγνώρισε τη νέα φινλανδική κυβέρνηση μόλις τρεις εβδομάδες μετά τη διακήρυξη της ανεξαρτησίας της (Trotter R. William, 2002, σσ. 4-6). Η Φινλανδία πέτυχε πλήρη ανεξαρτησία, στις 15 Μαΐου του 1918, μετά από έναν τετράμηνο εμφύλιο πόλεμο (27 Ιανουαρίου 1918 – 15 Μαΐου 1918), στον οποίο οι εθνικιστές Λευκοί νίκησαν τους κομμουνιστές Κόκκινους και εκδίωξαν τα μπολσεβίκικα στρατεύματα από τη χώρα (Jowett Philip & Snodgrass Brent, 2006, σ.3).

Η περίοδος μετά το φινλανδικό εμφύλιο πόλεμο και μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1930 αποδείχθηκε μια πολιτική ασταθής περίοδος για τη χώρα λόγω της συνεχιζόμενης αντιπαλότητας μεταξύ των συντηρητικών και των σοσιαλιστικών κομμάτων. Στις

Στις 29 Νοεμβρίου του 1939 ο ξένος τύπος στην περιοχή της Mainila, όπου ένα συνοριακό συμβάν μεταξύ Φινλανδίας και Σοβιετικής Ένωσης οδήγησε στον Χειμερινό Πόλεμο.

14 Οκτωβρίου του 1920, η Φινλανδία και η Σοβιετική Ρωσία υπέγραψαν τη Συνθήκη του Τάρτου, η οποία χάραξε τα σοβιετοφινλανδικά σύνορα με βάση τα παλιά σύνορα μεταξύ του αυτόνομου δουκάτου της Φινλανδίας και της αυτοκρατορικής Ρωσίας. Όμως, παρά την υπογραφή της Συνθήκης, οι σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών παρέμειναν τεταμένες. Ο Ιωσήφ Στάλιν θεώρησε αποτυχία ότι η Σοβιετική Ρωσία δεν κατάφερε να σταματήσει τη φινλανδική επανάσταση. Πίστευε ότι η Φινλανδία έπρεπε να είναι μέρος της Σοβιετικής Ένωσης, εφόσον ήταν μέρος της Ρωσικής Αυτοκρατορίας από το 1809 έως το 1917. Στις 21 Ιανουαρίου του 1932, η Ε.Σ.Σ.Δ. και η Φινλανδία υπέγραψαν σύμφωνο μη επίθεσης, με βάση το οποίο εγγυήθηκαν τα μεταξύ τους σύνορα και συμφώνησαν να επιλύσουν τις διαφορές τους ειρηνικά. Στη συνέχεια, ένα νέο Σύμφωνο μη Επίθεσης υπογράφηκε στη Μόσχα στις 7 Απριλίου του 1934, το οποίο θα ίσχυε έως τις 31 Δεκεμβρίου του 1945. (Edwards Robert, 2007, σ.3, Lightbody Bradley, 2004, σσ. 452-454). Ωστόσο, οι δύο χώρες συνέχισαν να έχουν αντικρουόμενα συμφέροντα στην περιοχή. Οι Φινλανδοί υποπευόταν ότι η Ε.Σ.Σ.Δ. είχε ιμπεριαλιστικές βλέψεις απέναντι τους και θυμούνταν τα δεινά του εμφύλιου πολέμου, ο οποίος είχε υποκινηθεί σε μεγάλο βαθμό από τους Σοβιετικούς (Khlevniuk V. Oleg, 2018, σ.224).

Οι σοβιετικές εδαφικές διεκδικήσεις έναντι της Φινλανδίας

Κατά τη διάρκεια του Μεσοπολέμου το επαναστατικό μπολσεβίκικο καθεστώς πέτυχε να ανακτήσει την κυριαρχία του στο μεγαλύτερο κομμάτι της Ρωσικής Αυτοκρατορίας, ωστόσο η Φινλανδία και τα βαλτικά κράτη (Εσθονία, Λετονία, Λιθουανία) κατάφεραν να διατηρήσουν την ανεξαρτησία τους. Η Σοβιετική Ένωση επιδίωκε εδαφικές συνοριακές παραχωρήσεις από τη Φινλανδία και τη μετατροπή της σε κομμουνιστικό κράτος. Συγκεκριμένα, όσον αφορά τα εδαφικά ζητήματα η σοβιετική κυβέρνηση ήθελε να διασφαλίσει τη βαλτική πλευρά της Ρωσίας έναντι μίας μελλοντικής στρατιωτικής εισβολής, καθώς τα σύννεφα του πολέμου πύκνωναν. Ο Στάλιν φοβόταν ότι ο φιλογερμανικός ή τουλάχιστον ο αντιρωσικός γείτονάς του στο βορρά, θα προσχωρούσε με το μέρος της Γερμανίας σε μια επίθεση κατά της Ρωσίας. Γι' αυτό το λόγο ήθελε να εξασφαλίσει ότι η πόλη του Λένινγκραντ, που απείχε μόλις 32 χιλιόμετρα από τα ρωσοφινλανδικά σύνορα, θα είχε ασφάλεια έναντι της αυξανόμενης δύναμης της ναζιστικής Γερμανίας. Στην πραγματικότητα απώτερος στόχος του ήταν η ανακατάληψη εδαφών που είχαν χαθεί δύο δεκαετίες πριν (Trotter R. W., 2002, σ.15). Ως εκ τούτου, απαίτησε την εγκατάσταση σοβιετικών στρατιωτικών βάσεων στο φινλανδικό έδαφος και τη μετακίνηση κατά 20 μίλια των ρωσοφινλανδικών συνόρων στον Ισθμό της Καρελίας για τη δημιουργία

μιας ζώνης προστασίας της ρωσικής πόλης του Λένινγκραντ στην ανατολική άκρη του κόλπου. Σε αντάλλαγμα, η Σοβιετική Ένωση θα έδινε στη Φινλανδία κάποιες άχρηστες εκτάσεις αγροτικής γης στην ανατολική Καρελία και τη δυνατότητα να συνάψει εμπορικές και αμυντικές συμφωνίες μαζί της. (Khlevniuk V. O., 2018, σ.224). Αξιοσημείωτο, είναι ότι η Κεντρική Επιτροπή του Κομμουνιστικού Κόμματος της Σοβιετικής Ένωσης είχε αποφασίσει το 1939 ότι τα πρώην σύνορα της Τσαρικής Αυτοκρατορίας θα αποκαθιστούσαν συμπεριλαμβανομένης της Φινλανδίας.

Στις 23 Αυγούστου του 1939, η Σοβιετική Ένωση υπέγραψε με τη ναζιστική Γερμανία σύμφωνο μη Επίθεσης στο μυστικό πρωτόκολλο του οποίου συμφωνήθηκε όπως η Φινλανδία μαζί με τις τρεις χώρες της Βαλτικής να είναι στη σοβιετική σφαίρα επιρροής (Roberts Geoffrey, σ.657). Εντωμεταξύ, οι σοβιετικοί είχαν ήδη ξεκινήσει εντατική στρατιωτική κινητοποίηση κοντά στα φινλανδικά σύνορα από το 1938 μέχρι το 1939. Τα στρατεύματα που ήταν απαραίτητα για την εισβολή ξεκίνησαν να παρατάσσονται από τον Οκτώβριο του 1939. Τα επιχειρησιακά σχέδια που συντάχθηκαν το Σεπτέμβριο του 1939 προέβλεπαν την εκκίνηση της εισβολής το Νοέμβριο του ίδιου

έτους. Στις 5 Οκτωβρίου του 1939, η Σοβιετική Ένωση προσκάλεσε στη Μόσχα αντιπρόσωπο της Φινλανδίας για διαπραγματεύσεις. Η φινλανδική κυβέρνηση έστειλε τον πρέσβη της στη Σουηδία Juho Kusti Paasikivi. Η σοβιετική αντιπροσωπεία κατά τη διάρκεια των συνομιλιών απαίτησε να μετακινηθεί το σύνορο μεταξύ Ε.Σ.Σ.Δ. και Φινλανδίας από τον Ισθμό της Καρελίας δυτικότερα και συγκεκριμένα 30 χιλιόμετρα ανατολικά της πόλης Vyborg. Ζήτησε επίσης, η Φινλανδία να καταστρέψει όλες τις υπάρχουσες οχυρώσεις της στον Ισθμό της Καρελίας. Απαίτησε, ακόμα, να εκχωρηθούν τα νησιά του κόλπου της Φινλανδίας, να μισθωθεί η χερσόνησος Hanko για μια περίοδο τριάντα ετών και να επιτραπεί στη Σοβιετική Ένωση να εγκαταστήσει εκεί μια στρατιωτική βάση. Σε αντάλλαγμα, η Σοβιετική Ρωσία θα παραχωρούσε στη Φινλανδία δύο περιφέρειες της - Repola και το Porajärvi, στην ανατολική Καρελία, περιοχή διπλάσια από την έκταση που ζητούσε η φινλανδική αντιπροσωπεία. Ωστόσο, η αποδοχή εκ μέρους της Φινλανδίας της σοβιετικής πρότασης, θα σήμαινε εγκατάλειψη των πολύ κρίσιμων γεωστρατηγικά οχυρώσεων της φινλανδικής Καρελίας. Στις 31 Οκτωβρίου του 1939, στη συνεδρίαση του Ανώτατου Σοβιέτ, ο Μολότοφ κατέστησε γνωστές δημοσίως τις σοβιετικές απαιτήσεις. Η σοβιετική προσφορά δίχασε τη φινλανδική κυβέρνηση, αλλά τελικώς απορρίφθηκε. Η Φινλανδία πρότεινε να δώσει την περιοχή Terijoki στην Ε.Σ.Σ.Δ, που η κατοχή της θα διπλασίαζε την απόσταση ανάμεσα στο Λένινγκραντ και τα φινλανδικά σύνορα. Ωστόσο, αυτή η αντιπρόταση απείχε πολύ από τις σοβιετικές διεκδικήσεις και γι' αυτό το λόγο οι διπλωματικές διαπραγματεύσεις μεταξύ των δύο κρατών απέτυχαν. Την ίδια ημέρα, η Σοβιετική Ένωση, απαίτησε από τα φινλανδικά στρατεύματα να υποχωρήσουν 25 χιλιόμετρα από τα σύνορα, ενώ και η Φινλανδία είχε ακριβώς το ίδιο αίτημα. Για τη Σοβιετική Ρωσία αυτό ήταν αδύνατο, επειδή σήμαινε την απόσυρση στρατευμάτων από το Λένινγκραντ. Καθώς οι διαπραγματεύσεις δεν απέφεραν αποτέλεσμα, ο Στάλιν αποφάσισε να επιτεθεί. Ακολούθησε εντατική κινητοποίηση των σοβιετικών στρατευμάτων κοντά στα φινλανδικά σύνορα και οι στρατιωτικές δυνάμεις εισβολής ξεκίνησαν τον Οκτώβριο του 1939 να καταλαμβάνουν θέσεις εξόρμησης.

Καρλ Γκούσταφ Έμιλ Μάνερχαϊμ. Διετέλεσε Αντιβασιλιάς της Φινλανδίας το 1918 και ήταν ο ανώτατος στρατιωτικός διοικητής των φινλανδικών ένοπλων δυνάμεων κατά τη διάρκεια του φινλανδικού εμφυλίου πολέμου, θέση την οποία διατήρησε και κατά τη διάρκεια του Χειμερινού και του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Επίσης, υπήρξε Πρόεδρος της Φινλανδίας το διάστημα μεταξύ του 1944 και του 1946.

Οι μυστικές πληροφορίες του Στάλιν

Υπό το φως των πρόσφατα διαθέσιμων εγγράφων της Μόσχας, φαίνεται ότι ο Στάλιν έκανε λανθασμένες εκτιμήσεις για την κατάσταση στη Φινλανδία, βασιζόμενος στις μυστικές πληροφορίες που του είχαν δώσει οι κατάσκοποι του. Αρχικά, ο Στάλιν έμαθε ότι οι Βρετανοί δεν είχαν αντιδράσει στις απαιτήσεις της Ε.Σ.Σ.Δ. έναντι της Φινλανδίας, διότι η πραγματοποίησή τους θα αποδυνάμωνε την ισχύ της Γερ-

μανίας στη Βαλτική θάλασσα. Επιπρόσθετα, οι σοβιετικοί κατάσκοποι στο Λονδίνο ενημέρωσαν τον Στάλιν για την απαισιοδοξία του στρατάρχη Μάνερχαϊμ, ο οποίος είχε εκμυστηρευτεί στο Βρετανό στρατιωτικό ακόλουθο ότι η Φινλανδία δεν θα άντεχε ενδεχόμενη σοβιετική επίθεση. Από τις σουηδικές στρατιωτικές αρχές, η Μόσχα έμαθε ότι ούτε η Σουηδία θα συμμετείχε στον πόλεμο στο πλευρό της Φινλανδίας. Οι Σουηδοί προέβλεπαν ότι ο φινλανδικός στρατός θα υποχωρούσε πολεμώντας στα βόρεια και στα σύνορα τους. Για να αποτρέψει κάτι τέτοιο ο Στάλιν έδωσε εντολή στον Κόκκινο Στρατό να κόψει τη Φινλανδία στα δύο, στο στενότερο σημείο της χώρας, οπότε θα έκλεινε η εδαφική σύνδεση και η οδός διαφυγής προς τη Σουηδία. Όμως, η σοβιετική κατασκοπία δεν μελέτησε σοβαρά την κατάσταση στη Φινλανδία ούτε τις διαθέσεις των Φινλανδών. Η Μόσχα έστειλε νέους επικεφαλής της στρατιωτικής και πολιτικής κατασκοπίας στο Ελσίνκι μόλις τρεις εβδομάδες πριν από την επίθεση. Οι προκάτοχοί τους είχαν κληθεί πίσω στην Ε.Σ.Σ.Δ. κατά τη διάρκεια των εκκαθαρίσεων. Οι νέοι επικεφαλής έστειλαν στη Μόσχα αναφορές ρηχές και ελαφρού περιεχομένου (Trotter R. W., σσ. 203–204). Από τα παραπάνω γίνεται φανερό ότι η πληροφόρηση έπαιξε σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη του πολέμου.

Η διεξαγωγή του πολέμου

Στις 3 Νοεμβρίου, η Μόσχα κινητοποίησε τη στρατιωτική περιοχή του Λένινγκραντ. Στις 26 Νοεμβρίου του 1939, ένα συνοριακό επεισόδιο αναφέρθηκε

κοντά στο ρωσικό χωριό Mainila. Συγκεκριμένα, ένα σοβιετικό φυλάκιο στα σύνορα επλήγη με πυρά πυροβολικού από αγνώστους προκαλώντας το θάνατο τεσσάρων και τον τραυματισμό εννέα σοβιετικών φρουρών. Ο Μολότοφ απέδωσε την επίθεση στο φινλανδικό πυροβολικό, απαιτώντας από τη Φινλανδία να απολογηθεί για το περιστατικό και να μετακινήσει τις στρατιωτικές της δυνάμεις 20 χιλιόμετρα από τη συνοριακή γραμμή. Η Φινλανδία αρνήθηκε κάθε ευθύνη, απέρριψε τις σοβιετικές απαιτήσεις και πρότεινε να συσταθεί ρωσοφινλανδική επιτροπή προς εξέταση των ακριβών συνθηκών του συμβάντος σύμφωνα με το πέμπτο άρθρο του σοβιετοφινλανδικού συμφώνου του 1932, αλλά η Σοβιετική Ένωση απέρριψε την πρόταση (Ries Tomas 1988, pp. 77–78). Αργότερα, στα απομνημονεύματά του ο σοβιετικός πρωθυπουργός Νικήτα Χρουστσόφ, τότε μέλος του Πολιτικού Γραφείου, αναφέρθηκε στο γεγονός και παραδέχτηκε ότι οι οβίδες που έβαλαν εναντίον του Mainila ήταν φίλιες και το επεισόδιο οργανώθηκε από τον σοβιετικό στρατάρχη του πυροβολικού Γκριγκόρι Κουλίκ (Grigory Kulik) ως πρόκληση πολεμικής σύρραξης. Ωστόσο, δεν ήξερε εάν οι πρώτες βολές πραγματοποιήθηκαν από τη φινλανδική ή τη σοβιετική πλευρά (Edwards, 2006, p. 105). Έρευνα που διεξήγαγαν αρκετοί Φινλανδοί και Ρώσοι ιστορικοί κατέληξαν αργότερα στο συμπέρασμα ότι ήταν μια επιχείρηση που εκτελέστηκε από τη σοβιετική πλευρά των συνόρων από μια μονάδα της Ν.Κ.Β.Δ. (Λαϊκό Κομισσαριάτο Εσωτερικών Υποθέσεων) με σκοπό να προκαλέσει ένα casus belli και να δικαιολογηθεί έτσι η εισβολή της Ρωσίας. Το 1994, η μετακομμουνιστική κυβέρνηση της Ρωσίας

Χαρακώματα που σκάφθηκαν στο Ελσίνκι την 1η Δεκεμβρίου του 1939.

Πυρκαγιά στο Ελσίνκι μετά από σοβιετικές εναέριες βομβιστικές επιθέσεις στις 30 Νοεμβρίου 1939.

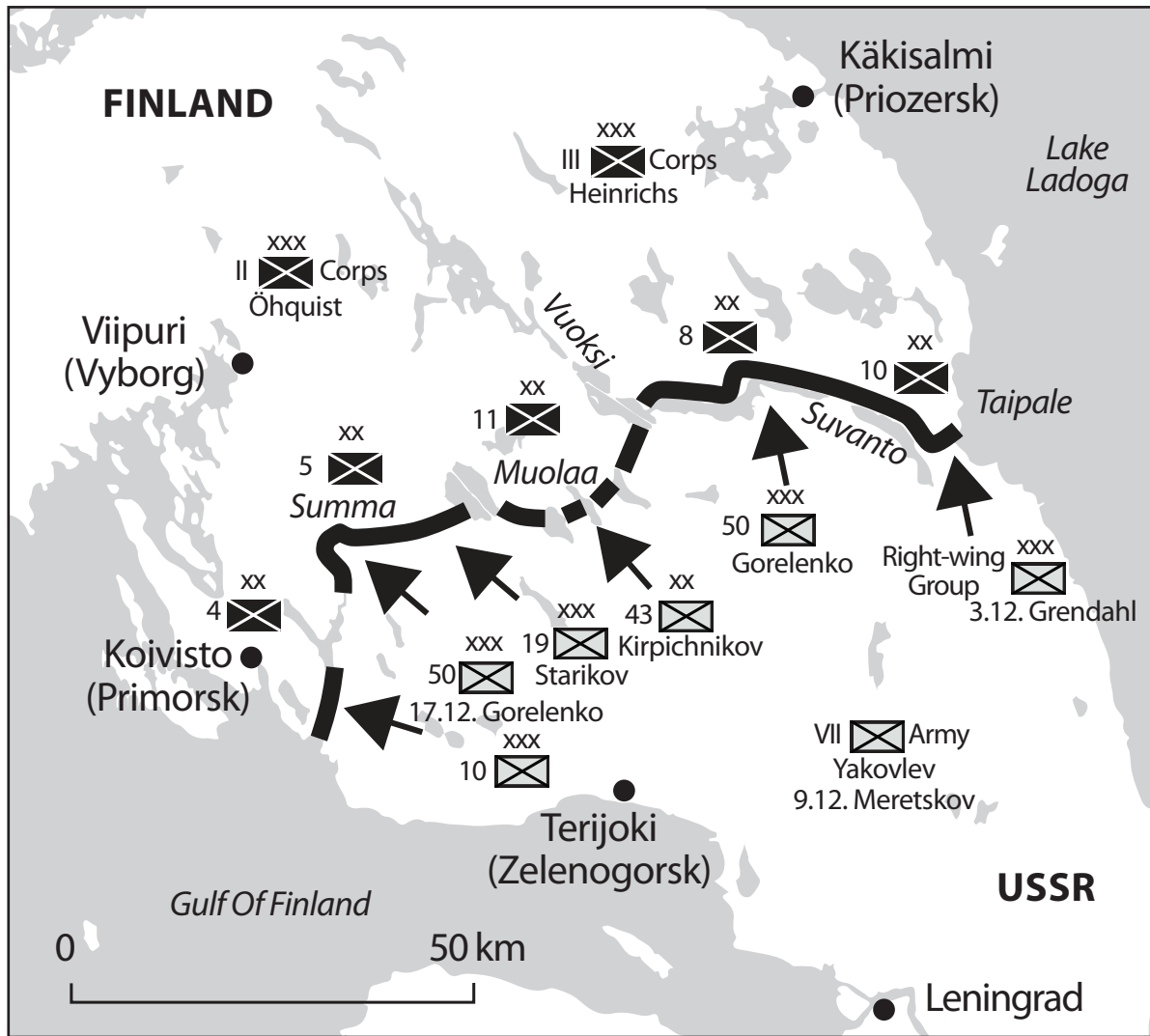
του Προέδρου Μπόρις Γέλτσιν παραδέχτηκε ότι ο πόλεμος εναντίον της Φινλανδίας ήταν επιθετικός. Το 2013 ο Ρώσος πρόεδρος Βλαντιμίρ Πούτιν δήλωσε σε συνάντηση με στρατιωτικούς ιστορικούς ότι η Ε.Σ.Σ.Δ. ξεκίνησε τον Χειμερινό πόλεμο για να «διορθώσει τα λάθη» που έγιναν στον καθορισμό των συνόρων με τη Φινλανδία μετά το 1917 (https://yle.fi/uutiset/osasto/news/putin_winter_war_aimed_at_correcting_border_mistakes/6539940).

Η Σοβιετική Ένωση άδραξε την ευκαιρία χαρακτηρίζοντας ως εχθρική τη στάση της Φινλανδίας και στις 28 Νοεμβρίου του 1939 αποκήρυξε το Σύμφωνο μη επίθεσης του 1932. Την επόμενη ημέρα οι διπλωματικές σχέσεις των δύο χωρών διακόπηκαν με πρωτοβουλία της Ρωσίας. Στις 30 Νοεμβρίου, οι σοβιετικές στρατιωτικές δυνάμεις εισέβαλαν στη Φινλανδία με 27 μεραρχίες (συνολικά περίπου 630.000 άνδρες) χωρίς επίσημη κήρυξη πολέμου και ήρθαν αντιμέτωπες με 130.000 Φινλανδούς στρατιώτες. Ταυτόχρονα, η σοβιετική αεροπορία βομβάρδισε το Ελσίνκι σκοτώνοντας 91 πολίτες. Η διαφορά ισχύος μεταξύ της Σοβιετικής Ένωσης και της Φινλανδίας ήταν συντριπτικά υπέρ της πρώτης. Η Φινλανδία με πληθυσμό 3 εκατομμύρια θα αντιμετώπιζε τη Σοβιετική Ένωση των 108 εκατομμυρίων. Στις 30 Νοεμβρίου του 1939, η φινλανδική κυβέρνηση κήρυξε τον πόλεμο στη Σοβιετική Ένωση και ανακάλεσε στην ενεργό υπηρεσία τον βαρόνο Καρλ Γκούσταφ Έμιλ Μάνερχαϊμ (Carl Gustaf Emil Mannerheim) διορίζοντας τον επικεφαλής των ενόπλων δυνάμεών της. Ο Μάνερχαϊμ θεωρούνταν εθνικός ήρωας για το ρόλο του στη διασφάλιση της φινλανδικής ανεξαρτησίας, καθώς είχε πολεμήσει με την πλευρά των εθνικιστών εναντίον των κομμουνιστών και των Σοβιετικών στο φινλανδικό εμφύλιο πόλεμο (Fitzpatrick Sheila, 2018, σ.284). Επίσης, ορίστηκε νέος πρωθυπουργός ο Ρίστο Ρύτι (Risto Ryti) και υπουργός Εξωτερικών ο Βάϊνιο Τάνερ (Väinö Tanner). Ο επικεφαλής του σοβιετικού εκ-

στρατευτικού σώματος Κλίμεντ Βοροσίλοφ (Kliment Voroshilov) είχε υποσχεθεί μια γρήγορη και άνετη νίκη. Η Κοινωνία των Εθνών καταδίκασε ως παράνομη τη ρωσική επίθεση και στις 14 Δεκεμβρίου του 1939 απέβαλε από τις τάξεις της τη Σοβιετική Ένωση για πράξεις «κατά του φινλανδικού κράτους». Παράλληλα, προέτρεψε τα μέλη της να βοηθήσουν τη Φινλανδία. Οι σοβιετικοί επιτέθηκαν ταυτόχρονα σε ένα μέτωπο 1.250 χιλιομέτρων εναντίον μιας μικρής χώρας και αναμενόταν ότι θα επικρατούσαν πολύ εύκολα. Η εύκολη και γρήγορη νίκη υποτίθεται θα ολοκληρωνόταν στα γενέθλια του Στάλιν στις 21 Δεκεμβρίου. Την 1η Δεκεμβρίου του 1939, η Σοβιετική Ρωσία προχώρησε στη σύσταση μιας κομμουνιστικής φινλανδικής κυβέρνησης, της Λαϊκής Δημοκρατίας της Φινλανδίας (Finnish Democratic Republic - φινλανδικά: Suomen kansanvaltainen tasavalta), με πρωθυπουργό το σημαντικό ηγετικό στέλεχος της Κομμουνιστικής Διεθνούς, το Φινλανδό Otto Wilhelm Kuusinen (Ότο Βίλχελμ Κούουσινεν), στη μεθοριακή πόλη Terijoki στα εδάφη του Ισθμού της Καρελίας, τα οποία κατέλαβε κατά τη διάρκεια του πολέμου. Η κυβέρνηση αυτή αναγνωρίστηκε επίσημα από τρεις χώρες: την Ε.Σ.Σ.Δ., τη Μογγολία και τη Λαϊκή Δημοκρατία της Ταννού Τιβά (People's Republic of Tannu Tuva). Μολαταύτα η πλήρωση των κυβερνητικών θέσεων έγινε με δυσκολία, αφού σχεδόν όλοι οι γνωστοί Φινλανδοί κομμουνιστές της Ε.Σ.Σ.Δ. είχαν δολοφονηθεί στις εκκαθαρίσεις του Στάλιν. Η κυβέρνηση μαριονέτα που έστησε η Ε.Σ.Σ.Δ. δε βρήκε υποστήριξη στη Φινλανδία, γιατί σε αντίθεση με τις σοβιετικές προσδοκίες, η εργατική τάξη τάχθηκε με τη νόμιμη κυβέρνηση. Στη Φινλανδία, την εξουσία κατείχε μια κυβέρνηση ευρείας συνεργασίας αριστεράς και κέντρου, την οποία στήριζαν ακόμα και οι κομμουνιστές. Η φινλανδική εθνική ενότητα κατά της σοβιετικής εισβολής ονομάστηκε αργότερα «το πνεύμα του Χειμερινού Πολέμου» (φινλανδικά: Talvi-

Το σοβιετικό ελαφρύ άρμα υποστήριξης πεζικού T-26 προχωρώντας επιθετικά στην ανατολική πλευρά του ποταμού Κόλα κατά τη διάρκεια της μάχης του Κόλα στον Ισθμό της Καρελίας (7 Δεκεμβρίου 1939 - 13 Μαρτίου 1940). Το μοντέλο T-26 ήταν το κύριο άρμα των σοβιετικών ενόπλων δυνάμεων κατά τη διάρκεια του Μεσοπολέμου και έπαιξε σημαντικό ρόλο στο σοβιετοιαπωνικό πόλεμο, στον ισπανικό εμφύλιο πόλεμο, στον ρωσοφινλανδικό πόλεμο και κατά τη διάρκεια της γερμανικής εισβολής στη Ρωσία.

Η κατάσταση των αντιμαχόμενων στρατιωτικών δυνάμεων στις 7 Δεκεμβρίου του 1939. Τα σοβιετικά στρατεύματα είχαν φτάσει στη Γραμμή Μάνερχαϊμ στον Ισθμό του Καρελίας. Τα φινλανδικά σώματα στρατού απεικονίζονται με μαύρο χρώμα και τα σοβιετικά με γκρι.

sodan henki). Στις 2 Δεκεμβρίου του 1939, η Ε.Σ.Σ.Δ. και η Λαϊκή Δημοκρατία της Φινλανδίας υπέγραψαν συμφωνία αμοιβαίας βοήθειας και φιλίας, ενώ ανακοινώθηκε ότι η προηγούμενη φινλανδική κυβέρνηση εγκατέλειψε τη χώρα και επομένως δεν την κυβερνά. Επίσης, σχηματίστηκε ο στρατός της Λαϊκής Δημοκρατίας της Φινλανδίας, που αποτελούνταν από Φινλανδούς, Φινλανδούς Καρελιανούς, που ζούσαν στο σοβιετικό έδαφος, και Λευκορώσους. Ύστερα από τη μετωπική επίθεση του σοβιετικού πεζικού με υποστήριξη από δυνάμεις πυροβολικού, οι φινλανδικές άμυνες παρέμειναν συμπαγείς και επεφύλαξαν βαριές απώλειες για τους εισβολείς. Στα μέσα Δεκεμβρίου του 1939, οι σοβιετικές επιχειρήσεις τελμάτωσαν. Οι σοβιετικοί είχαν πέσει έξω στους υπολογισμούς τους. Η κακή προετοιμασία, η ακόμα χειρότερη διοίκηση και η αυτοπεποίθησή τους βασισμένη σε λάθος δεδομένα, τους οδήγησε στην αρχική συντριβή τους. Ο φινλανδικός στρατός με ανώτερη τακτική και εκμεταλλευόμενος το γνώριμο έδαφος και τις πολύ χαμηλές θερμοκρασίες (-43 °C) απώθησε με γενναί-

ότητα τις σοβιετικές επιθέσεις για περισσότερο από δύο μήνες και προκάλεσε σημαντικές απώλειες στους εισβολείς. Τη χειρότερη μοίρα είχαν οι μεραρχίες που είχαν σταλεί για να κόψουν τη Φινλανδία στα δύο, οι οποίες διασπάστηκαν σε μικρές μονάδες σε απόμακρους δασικούς δρόμους και είτε αποδεκατίστηκαν, είτε απωθήθηκαν. Παράλληλα, ο Κόκκινος Στρατός απέτυχε να υπερκεράσει τη Γραμμή Μάνερχαϊμ¹ (το συγκρότημα των οχυρώσεων) και η εισβολή σταμάτησε στον Ισθμό της Καρελίας στις 21 Δεκεμβρίου του 1939, όπου τα σοβιετικά στρατεύματα

¹ Η Γραμμή Μάνερχαϊμ (φινλανδικά: Mannerheim-linja) ήταν μια αμυντική γραμμή οχυρώσεων μεταξύ του φινλανδικού κόλπου και της λίμνης Λάντογκα, στον Ισθμό της Καρελίας, που κατασκεύασε η Φινλανδία, για την προστασία της από τη Σοβιετική Ένωση. Απέιχε περίπου 30 με 75 χιλιόμετρα από τα σοβιετικά σύνορα. Κατά τη διάρκεια του Χειμερινού πολέμου έγινε γνωστή ως η Γραμμή Μάνερχαϊμ, από το όνομα του στρατάρχη Μάνερχαϊμ. Η γραμμή κατασκευάστηκε σε δύο φάσεις από το 1920 έως το 1924 και από το 1932 έως το 1939. Το Νοέμβριο του 1939, όταν ξεκίνησε ο Χειμερινός Πόλεμος, δεν είχε ολοκληρωθεί ακόμα η κατασκευή της (Irincheev Bair, 2009).

Σοβιετική προπαγανδιστική καρτ ποστάλ το 1940, στην οποία ήταν γραμμένο «το φασιστικό σκυλί γρυλλίζει». Αναφερόταν στις παραστρατιωτικές δυνάμεις της Λευκής Φρουράς, που συνέβαλλαν στη νίκη των εθνικιστών επί των σοσιαλιστών Κόκκινων στη Φινλανδία κατά τον εμφύλιο πόλεμο του 1918. Η προπαγάνδα της Ε.Σ.Σ.Δ παρουσίαζε τη φινλανδική κυβέρνηση ως φασιστική που καταπίεζε το λαό και την εισβολή της ως προσπάθεια απελευθέρωσής του.

τελμάτωσαν. Οι σοβιετικοί στρατιώτες δεν ήταν προετοιμασμένοι για μάχες πάνω στο χιόνι και τον πάγο, τη στιγμή που οι Φινλανδοί ήταν άριστα προσαρμοσμένοι στις συνθήκες. Οι Φινλανδοί χρησιμοποιούσαν ολόκληρο χειμερινό καμουφλάζ και ανέπτυσαν γρήγορα μετακινούμενες ομάδες πάνω σε σκι για να αιφνιδιάσουν τις ρωσικές μονάδες είτε σε σποραδικά επεισόδια, είτε ως μέρος μεγαλύτερων μαχών. Η σοβιετική τεχνολογική υπεροχή καταργήθηκε στην πράξη, καθώς οι Φινλανδοί ελεύθεροι σκοπευτές εξόντωναν πολλούς σοβιετικούς αξιωματικούς και σταμάτησαν την προέλαση των σοβιετικών αρμάτων με την εκτόξευση σε αυτά των «κοκτέιλ Μολότοφ» (μπουκάλια με πετρέλαιο που καίγονταν). Το ηθικό των στρατιωτών του σοβιετικού στρατού ήταν εξαιρετικά χαμηλό, λόγω των στρατιωτικών τους αποτυχιών, ενώ του φινλανδικού υψηλό. Ο φινλανδικός στρατός υπερασπιζόταν την πατρίδα του, ενώ ο σοβιετικός είχε εισβάλλει σε ξένη χώρα. Ο Στάλιν δεν ήταν ικανοποιημένος με τα αποτελέσματα της φινλανδικής εκστρατείας το Δεκέμβριο του 1939, αφού ο Κόκκινος Στρατός είχε ταπεινωθεί. Την τρίτη εβδομάδα του πολέμου, η σοβιετική προπαγάνδα απέδωσε τις αποτυχίες του στρατού στο κακό έδαφος και στο σκληρό κλίμα. Επιπλέον, υποστηρίχτηκε ψευδώς ότι η Γραμμή Μάνερχαϊμ ήταν ισχυρότερη από τη Γραμμή Μαζινό και ότι η Αμερική είχε στείλει 1.000 από τους καλύτερους πιλότους της στη Φινλανδία. Την εποχή αυτή στα άλλα μέτωπα του Β' Παγκοσμίου Πολέμου επικρατούσε ηρεμία και έτσι η παγκόσμια προσοχή στράφηκε στο ρωσοφινλανδικό πόλεμο. Παρά τη σοβιετική προπαγάνδα, η Φινλανδία δεν ήταν έτοιμη για πολεμική αναμέτρηση. Ο στρατός της αριθμούσε 30.000 στρατιώτες και αξιωματικούς και είχε μειώσει τις αμυντικές της δαπάνες για δύο δεκαετίες με την πεποίθηση ότι η Κοινωνία των

Εθνών θα απέτρεπε κάθε επίθεση και θα εγγυάτο την ασφάλειά της.

Η στάση της Αγγλίας και της Γαλλίας στο Χειμερινό Πόλεμο

Η εικόνα μιας μικρής χώρας που αντιστεκόταν ενάντια σ' ένα πανίσχυρο εισβολέα ήταν πρώτη είδηση στα διεθνή μέσα ενημέρωσης και η Φινλανδία κέρδισε ευρεία συμπάθεια και εκτίμηση στην παγκόσμια κοινή γνώμη. Αντίθετα η φήμη της Ε.Σ.Σ.Δ. υπέστη μεγάλο πλήγμα. Η σθεναρή αντίσταση των Φινλανδών και οι δυσκολίες της Ε.Σ.Σ.Δ. άλλαξαν τα δεδομένα στην Αγγλία και στη Γαλλία και ακούγονταν όλο και δυνατότερες φωνές για έμπρακτη στρατιωτική υποστήριξη στους τελευταίους. Οι δύο χώρες άρχισαν να σχεδιάζουν πώς να βοηθήσουν τη Φινλανδία, γιατί θεώρησαν ότι η Σοβιετική Ένωση ενεργούσε ως πιστός σύμμαχος της ναζιστικής Γερμανίας μετά την υπογραφή του γερμανοσοβιετικού συμφώνου μη επίθεσης (23 Αυγούστου 1939). Για το λόγο αυτό έστειλαν στη Φινλανδία πυρομαχικά, όπλα και εθελοντές. Επιπρόσθετα, οι κυβερνήσεις της Μεγάλης Βρετανίας και της Γαλλίας συμφώνησαν να συγκεντρώσουν μια εκστρατευτική δύναμη για αποστολή στη Βαλτική θάλασσα. Στην πορεία όμως προέκυψαν πολλές δυσκολίες για ένα τέτοιο εγχείρημα και ο μόνος ρεαλιστικός τρόπος για την αποστολή στρατευμάτων στη Φινλανδία ήταν μέσω των ουδέτερων χωρών της Νορβηγίας και της Σουηδίας. Παράλληλα, επιδίωκαν την κατοχή των πλούσιων σε ορυκτά περιοχών της βόρειας Σουηδίας, έτσι ώστε η Γερμανία να μην μπορέσει να τα εκμεταλλευτεί για τις πολεμικές της επιχειρήσεις.

Το σχέδιο επέμβασης, το οποίο εγκρίθηκε στις 4 με 5 Φεβρουαρίου του 1940 από την Συμμαχική Ανώτατη Διοίκηση προέβλεπε την απόβαση 100.000 Βρετανών και 35.000 Γάλλων στρατιωτών στο νορβηγικό λιμάνι του Νάρβικ και την υποστήριξη της Φινλανδίας μέσω της Σουηδίας εξασφαλίζοντας παράλληλα διαδρομές εφοδιασμού. Η επιχείρηση σχε-

Φινλανδικά στρατεύματα με σκι στη βόρεια Φινλανδία κατά τη διάρκεια του Χειμερινού Πολέμου τον Ιανουάριο του 1940.

βιετικοί επιτέθηκαν, διεισδύοντας μέσα από τη Γραμμή Μάνερχάιμ κατάφεραν να διασπάσουν τη φινλανδική άμυνα. Τον ίδιο μήνα, η Φινλανδία ζήτησε ειρήνη. Οι δυτικές δημοκρατίες, παρότι είχαν συγκεντρώσει εκστρατευτικό σώμα απέτυχαν να το στείλουν πριν το τέλος του πολέμου και έμοιαζαν για μία ακόμη φορά ανακόλουθες και αναξιόπιστες. Η καθυστέρηση μάλιστα της Γαλλίας να στείλει βοήθεια στη Φινλανδία, οδήγησε στην πτώση της κυβέρνησης Νταλαντιέ και στην αντικατάστασή του από τον πιο φιλοπόλεμο Πωλ Ρεϊνώ (Paul Reynaud), στις 21 Μαρτίου του 1940.

Η συνθήκη ειρήνης της Μόσχας

Η σοβιετοφινλανδική σύγκρουση τελείωσε στις 12 Μαρτίου του 1940 με τη Συνθήκη ειρήνης της Μόσχας, στην οποία δεν αναφερόταν καθόλου η Λαϊκή Δημοκρατία της Φινλανδίας. Βάσει της παραπάνω συνθήκης, η Φινλανδία εκχωρούσε στη Σοβιετική Ένωση τον Ισθμό της Καρελίας, το φινλανδικό μέρος της χερσονήσου του Rybachί στη Θάλασσα Barents στον Αρκτικό Ωκεανό, τα νησιά του κόλπου της Φινλανδίας (Suursaari, Tytärsaari, Lavansaari, Repinsaari και Seiskari), μια μεγάλη έκταση εδαφών κατά μήκος της λίμνης Λάντογκα και στα βόρεια της χώρας. Η χερσόνησος του Χάνκο μισθώθηκε στη Σοβιετική Ένωση ως ναυτική βάση για 30 χρόνια με ετήσιο ενοίκιο 8 εκατομμυρίων μάρκων. Τα σοβιετοφινλανδικά σύνορα μεταφέρθηκαν από το Λένινγκραντ 120 χιλιόμετρα στο έδαφος του Ισθμού της Καρελίας. Η Φινλανδία προέβη σε παραχωρήσεις που ήταν πιο επαχθείς σε σχέση με τις σοβιετικές απαιτήσεις πριν τον πόλεμο (Τούντα-Φεργάδη Αρετή, 2007, σσ. 34-36). Η Φινλανδία απώλεσε το 11% των εδαφών της, το οποίο αντιπροσώπευε το 30% της οικονομίας της. Επίσης, 430.000 Φινλανδοί από τα κατεχόμενα εδάφη αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τις εστίες τους και να μετακινηθούν στην υπόλοιπη χώρα. Ωστόσο, η Φινλανδία δε μετατράπηκε σε σοβιετική δημοκρατία. Αντίθετα, διατήρησε την κυ-

Ομάδα Φινλανδών στρατιωτών με χειμερινή στολή καμουφλάζ σε δράση με ένα πολυβόλο M32, το οποίο βασίστηκε στο ρωσικό πολυβόλο PM M1910, ωστόσο τροποποιήθηκε από το Φινλανδό σχεδιαστή όπλων Άιμι Λάχι (Aimo Lahti) το 1932, προκειμένου να χρησιμοποιηθεί αποτελεσματικά σε χειμερινές επιχειρήσεις.

ριαρχία της, εξαιτίας της γερμανικής εμπλοκής και ενίσχυσε τη διεθνή της φήμη κερδίζοντας τον θαυμασμό του κόσμου, που είδε ένα μικρό δημοκρατικό έθνος να στέκεται απέναντι σε ένα μεγάλο επιθετικό κράτος.

Οι συνέπειες του Χειμερινού Πολέμου για την Ε.Σ.Σ.Δ.

Η Σοβιετική Ένωση βγήκε από τον πόλεμο αυτό με βαρύτερες απώλειες στα πεδία της μάχης, με τη διεθνή της φήμη και το στρατιωτικό της κύρος τραυματισμένα. Σύμφωνα με επίσημα στοιχεία που δημοσιεύτηκαν στη Ρωσία τη δεκαετία του 1990, η Ε.Σ.Σ.Δ. έχασε στο Χειμερινό Πόλεμο 127.000 άνδρες, δηλαδή σε εκατό ημέρες πάνω από δύο φορές περισσότερους από ότι σε δέκα χρόνια πολέμου στο Αφγανιστάν, έναντι 25.000 Φινλανδών νεκρών και αγνοούμενων και 44.000 τραυματιών (Τούντα-Φεργάδη Α., 2007 σ. 216, Kissinger Henry, 1995, σσ. 391-392). Η σοβιετοφινλανδική σύγκρουση αποκάλυψε ελλείψεις και αδυναμίες στον Κόκκινο Στρατό που οφείλονταν κυρίως στις σταλινικές εκκαθαρίσεις (1936-1939), με αποτέλεσμα μετά τη λήξη του Χειμερινού Πολέμου η σοβιετική ηγεσία να προβεί σε ευρείες στρατιωτικές μεταρρυθμίσεις. Επιπρόσθετα, δημιουργήθηκε η αίσθηση τόσο στη Γερμανία όσο και στις δυτικές χώρες (Αγγλία, Γαλλία, Η.Π.Α.) ότι η Σοβιετική Ένωση ήταν στρατιωτικά ανεπαρκής και αδύναμη να αντιμετωπίσει το ενδεχόμενο μελλοντικής εισβολής.

Οι Ουκρανοί εθελοντές στο ρωσοφινλανδικό πόλεμο

Στη ρωσοφινλανδική σύγκρουση έλαβε μέρος και ένα μικρό σώμα Ουκρανών εθελοντών. Επικεφαλής του ουκρανικού εθελοντικού σώματος ήταν ο πρώην

Νεκροί σοβιετικοί στρατιώτες με τον εξοπλισμό τους στο δρόμο του Ραάτε κοντά στο χωριό Σουμουσάλμι, αφού περικυκλώθηκαν και νικήθηκαν στη μάχη του δρόμου του Ραάτε τον Ιανουάριο του 1940 από λιγότερα αριθμητικά φινλανδικά στρατεύματα.

αντισυνταγματάρχης του στρατού της Ουκρανικής Λαϊκής Δημοκρατίας Yuri Gorlis-Gorsky (Γιούρι Γκόρλις-Γκόρσκι). Ο Gorsky υπήρξε μια εμβληματική προσωπικότητα του ουκρανικού αγώνα της εθνικής ανεξαρτησίας. Συμμετείχε στον ουκρανοσοβιετικό πόλεμο (Δεκέμβριος 1917 – Νοέμβριος 1921) και μετά την ήττα της Ουκρανίας και την κατοχή της από τη Σοβιετική Ένωση στη δεκαετία του 1920, ο Gorsky συνέχισε τον αντιστασιακό αγώνα. Τον Δεκέμβριο του 1939, μετά την έναρξη του ρωσοφινλανδικού πολέμου, πήγε στο Ελσίνκι και σχημάτισε ένα σύνταγμα από Ουκρανούς εθελοντές, το οποίο πολέμησε με την πλευρά των Φινλανδών. Το σύνταγμα αποτελούνταν από Ουκρανούς στρατιώτες του Κόκκινου Στρατού που είτε αιχμαλωτίστηκαν από το φινλανδικό στρατό στην αρχή του Χειμερινού Πολέμου, είτε λιποτάκτησαν προς την πλευρά της Φινλανδίας. Αποτελούνταν, επίσης, από πρόσφυγες πρώην μέλη των στρατιωτικών δυνάμεων της Ουκρανικής Λαϊκής Δημοκρατίας (ουκρανικά: Українська Народна Республіка), οι οποίοι ταξίδεψαν εθελοντικά στη Φινλανδία για να πολεμήσουν τον Κόκκινο Στρατό. Το ουκρανικό σώμα εθελοντών του Gorsky ιδρύθηκε επίσημα στο τέλος του Ιανουαρίου του 1940 στη Φινλανδία και εξοπλίστηκε με φινλανδικά και σοβιετικά όπλα. Στη συνέχεια, αυξήθηκε γρήγορα στους 450 αξιωματικούς και 850 στρατιώτες στις αρχές Μαρτίου κερδίζοντας νίκες στο πολεμικό μέτωπο. Η στολή τους ήταν αυτή του φινλανδικού στρατού με το έμβλημα της τρίαυνας πάνω στα μαύρα

πηλίκιά τους, αν και σε πολλές περιπτώσεις μερικοί φορούσαν ακόμα τις σοβιετικές στολές. Ωστόσο, το Ελσίνκι δε συμφώνησε να φέρουν στο περιβραχιόνιο τους κίτρινα και μπλε διακριτικά, λόγω του ότι αυτά είχαν ήδη παραχωρηθεί στις σουηδικές εθελοντικές μονάδες (<http://euromaidanpress.com/2016/05/15/when-ukrainians-came-to-the-aid-of-finland-against-ussr-recalled-and-celebrated/>).

Πόλεμος Συνέχισης (1941-1944)

Ο ρωσοφινλανδικός πόλεμος του 1939, ήταν η βασική αιτία που η Φινλανδία πήρε μέρος στη γερμανική επίθεση κατά της Ε.Σ.Σ.Δ. (22 Ιουνίου 1941), ώστε να επανακτήσει τις περιοχές που έχασε. Ο δεύτερος αυτός σοβιετοφινλανδικός πόλεμος ονομάζεται «Πόλεμος Συνέχισης» (Continuation War – φινλανδικά: Jatkosota). Είχε προηγηθεί στις 24 Ιουλίου του 1940, η υπογραφή της γερμανοφινλανδικής εμπορικής συνθήκης και το Σεπτέμβριο του ίδιου χρόνου η Γερμανία διαπραγματεύτηκε μία συμφωνία για τη διέλευση των γερμανικών στρατευμάτων προς τη βόρεια Νορβηγία, μέσω Φινλανδίας. Το Δεκέμβριο του 1940 διεξήχθησαν συνομιλίες μεταξύ των στρατιωτικών επιτελείων Γερμανίας και Φινλανδίας και στις 31 Δεκεμβρίου οι δύο χώρες υπέγραψαν συνθήκη φιλίας. Ταυτόχρονα επιτράπηκε σε γερμανικές στρατιωτικές δυνάμεις να εγκατασταθούν στη Φινλανδία περνώντας από τη Σουηδία (Bell P. M. H., 2002, σ. 460). Μετά από 15 μήνες προσωρινής ειρήνης (φινλανδικά: Väli rauha), κατά την έναρξη της Επιχείρησης Μπαρμπαρόσα στις 22 Ιουνίου του 1941, η Φινλανδία επέτρεψε τη διέλευση των γερμανικών στρατευμάτων στη σοβιετική επικράτεια μέσω των εδαφών της και τη χρησιμοποίηση των αεροπορικών της βάσεων από τα γερμανικά πολεμικά αεροσκάφη. Σε απάντηση της γερμανόφιλης πολιτικής της Φινλανδίας η Σοβιετική Ρωσία εξαπέλυσε, στις 25 Ιουνίου του 1941, εναέριους βομβαρδισμούς σε φινλανδικές πόλεις. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα η φινλανδική κυβέρνηση να της κηρύξει τον πόλεμο και να συμμαχήσει με τη Γερμανία. Φινλανδικές στρατιωτικές δυνάμεις συμμετείχαν μαζί με τη Wehrmacht στην πολιορκία του Λένινγκραντ (Σεπτέμβριος 1941 – Ιανουάριος 1944). Ωστόσο, αν και η Φινλανδία είχε συμμαχήσει με τη ναζιστική Γερμανία η στήριξή της στη σταυροφορία του Χίτλερ εναντίον του μπολσεβικισμού ήταν περιορισμένη. Επικεντρώθηκε κυρίως στην ανάκτηση των εδαφών που είχε χάσει κατά τον Χειμερινό Πόλεμο. Ανησυχούσε, επίσης για τη διατήρηση των καλών της σχέσεων με τη Μεγάλη Βρετανία (η οποία κήρυξε διστακτικά τον πόλεμο στη Φινλανδία, στις 6 Δεκεμβρίου του 1941) και την Αμερική (η οποία ποτέ δεν της κήρυξε τον πόλεμο). Ως εκ τούτου, ο φινλανδικός στρατός δεν επιτέθηκε αλόγιστα κατά του γιγαντιαίου γείτονα του και δεν πίεσε το Λένινγκραντ. Κατά την προέλασή του στη βόρεια Ρωσία το 1941 απελευθέρωσε τη χερσόνησο της Κα-

Οι εδαφικές παραχωρήσεις της Φινλανδίας στη Σοβιετική Ένωση μετά το τέλος του Χειμερινού Πολέμου σημειώνονται στο χάρτη με μαύρο χρώμα.

ρελίας, που είχε απολεσθεί μετά τον Χειμερινό Πόλεμο και δημιούργησε μια ζώνη άμυνας μέσα στα ρωσικά εδάφη τηρώντας σχεδόν ουδετερότητα. Άλλωστε, οι Φινλανδοί ανακάλυψαν γρήγορα ότι η προσπάθεια απομάκρυνσης του Κόκκινου Στρατού από τα δάση και τις λίμνες της βόρειας Ρωσίας ήταν πολύ πιο αιματηρό εγχείρημα από την υπεράσπιση της φινλανδικής επικράτειας. Η σκληρότητα της σύγκρουσης φαίνεται από τον αριθμό των απωλειών της Φινλανδίας, οι οποίες από τον Ιούνιο έως το Δεκέμβριο του 1941 ήταν 75.000.

Όταν φάνηκε ότι η πλάστιγγα στο Ανατολικό Μέτωπο έβγαινε υπέρ της Σοβιετικής Ένωσης, λίγο μετά την ήττα της Γερμανίας στο Στάλινγκραντ στις 2 Φεβρουαρίου του 1943, η Φινλανδία έψαχνε τρόπο να εγκαταλείψει τον πόλεμο και να συνάψει ειρήνη. Έτσι καθ' όλη τη διάρκεια του 1943 και του 1944 η Φινλανδία διεξήγαγε διαπραγματεύσεις με τους Δυτικούς Συμμάχους και τους Σοβιετικούς για τη σύναψη ανακωχής. Ωστόσο, μέχρι τον Ιούνιο του 1944, οι διαπραγματεύσεις δεν είχαν οδηγήσει πουθενά. Επιπλέον, οι δυνατότητες των φινλανδικών στρατιωτικών δυνάμεων παρέμειναν στάσιμες, με συνέπεια να μην υπάρξει κάποια βελτίωση της κατάστασης στο Ανατολικό μέτωπο έναντι των σοβιετικών. Κατά τη διάρκεια του πολέμου, ελάχιστα είχαν αλλάξει όσον αφορά την οργάνωση, τον εξοπλισμό και την τακτική τους. Ο οπλισμός τους είχε ελαφρώς εκσυγχρονιστεί με τη χρησιμοποίηση κατασχεμένου σοβιετικού εξοπλισμού ή με την επανατοποθέτηση των κατά κανόνα παρωχημένων εξαρτημάτων που αγοράστηκαν από τους Γερμανούς. Όμως, μπορεί ο φινλανδικός στρατός να είχε κολλήσει στο 1939, αλλά ο Κόκκινος Στρατός είχε εξελιχθεί μετά τις ήττες του από τη Wehrmacht, εφαρμόζοντας τις τακτικές του κεραυνοβόλου πολέμου (Blitzkrieg) της τελευταίας. Το 1944 μετά την υποχώρηση της Γερμανίας από τη Ρωσία, ο Κόκκινος Στρατός απώθησε τους Φινλανδούς, παρά την εκ νέου σθεναρή αντίστασή τους από τα περισσότερα εδάφη που είχαν καταλάβει κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Τα σοβιετικά στρατεύματα που επιτέθηκαν στις 9 Ιουνίου του 1944 σε όλο τον Ισθμό της Καρελίας και της λίμνης Λάντογκα, κοντά στο Λένινγκραντ, ήταν μια σκληραγωγημένη και καλά εξοπλισμένη δύναμη με σύγχρονα άρματα και πυροβολικό. Αυτή τη φορά, έχοντας μάθει από τις αποτυχίες τους στο Χειμερινό Πόλεμο, οι σοβιετικοί πήραν στα σοβαρά τις πολεμικές τους προετοιμασίες. Οι επιχειρήσεις στον Ισθμό της Καρελίας προηγήθηκαν από μια διεξοδική φάση αναγνώρισης και σχεδιασμού. Οι άμυνες της πρώτης γραμμής ήταν γνωστές στη Stavka² (Σοβιετική Ανώτατη Διοίκηση), ενώ οι κατάσκοποι και οι εκτεταμένες αεροφωτογραφίες παρείχαν πληροφορίες για θέσεις

βαθεία πίσω από τις γραμμές. Οι σοβιετικοί εφαρμόζοντας την ίδια τακτική που είχε αποδειχθεί στους Γερμανούς, συγκέντρωσαν σε ένα στενό μέτωπο 260.000 άνδρες, 630 άρματα και 7.500 πυροβόλα σε 24 μεραρχίες πεζικού, υποστηριζόμενες από πολλούς σχηματισμούς τεθωρακισμένων, πυροβολικού, καθώς και πάνω από περίπου χίλια πολεμικά αεροσκάφη. Οι Φινλανδοί είχαν μόνο 44.000 άνδρες στις πρώτες γραμμές της επίθεσης και άλλους 32.000 σε εφεδρεία, με λίγα άρματα και ξεπερασμένο εξοπλισμό. Μετά τη μάχη του Κουρσκ (5 Ιουλίου - 23 Αυγούστου 1943), οι γερμανικές στρατιές στο Ανατολικό Μέτωπο είχαν αναγκαστεί να υποχωρούν μετά από κάθε σοβιετική επίθεση. Αν οι μεραρχίες των SS δεν μπορούσαν να σταματήσουν τον ρωσικό οδοστρωτήρα, δεν μπορούσαν ούτε οι Φινλανδοί, που υποχώρησαν πίσω στις οχυρωμένες γραμμές τους. Το 1940 η Γραμμή Μάνερχάιμ είχε εμποδίσει τους σοβιετικούς από το να πετύχουν μια γρήγορη κατάληψη της Φινλανδίας. Το 1944 όμως, η διάσπαση των οχυρώσεων είχε γίνει μια διαδικασία ρουτίνας για τον Κόκκινο Στρατό. Οι Φινλανδοί, όπως και το 1940, πολέμησαν σθεναρά και γενναία. Στη μάχη της Tali-Ihantala από τις 25 Ιουνίου έως τις 9 Ιουλίου 1944, πενήντα χιλιάδες Φινλανδοί απώθησαν εκατόν πενήντα χιλιάδες Σοβιετικούς, υποστηριζόμενους από 600 τεθωρακισμένα, προκαλώντας τρεις φορές περισσότερες απώλειες από αυτές που υπέστησαν. Μέχρι τα μέσα Ιουλίου, η σοβιετική επίθεση είχε σταματήσει. Μια λιγότερο ισχυρή άμυνα θα μπορούσε να έχει ως αποτέλεσμα η Φινλανδία να γίνει απλώς ένας άλλος κατεχόμενος κομμουνιστικός δορυφόρος, όπως οι χώρες της ανατολικής Ευρώπης, αλλά ο Στάλιν αποφάσισε ότι το τίμημα της κατάκτησής της ήταν πολύ υψηλό σε μια εποχή που ο Κόκκινος Στρατός χρειαζόταν όλα τα στρατεύματα που μπορούσε να συγκεντρώσει για να κατακτήσει το Βερολίνο (Vesa Nenye, et al., 2016). Τελικά, στις 12 Σεπτεμβρίου του 1944, υπογράφηκε ανακωχή στη Μόσχα η οποία τερμάτισε τις εχθροπραξίες μεταξύ των δύο αντιμαχόμενων πλευρών.

Η ανακωχή αποκατέστησε τη Συνθήκη Ειρήνης της Μόσχας του 1940, με τις ακόλουθες τροποποιήσεις: α) Η Φινλανδία ήταν υποχρεωμένη να παραχωρήσει τμήματα της Καρελίας, της Salla και ορισμένα νησιά στον κόλπο της. Επίσης, παρέδωσε όλη τη χερσόνησο του Petsamo στη Σοβιετική Ένωση και υποχρεώθηκε περαιτέρω να της μισθώσει τη χερσόνησο της Porkkala για μια περίοδο πενήντα ετών, στην οποία κατασκευάστηκε μία σοβιετική ναυτική βάση (η περιοχή επέστρεψε στη φινλανδική κυβέρνηση το 1956). Η Σοβιετική Ένωση παραιτήθηκε από την κυριαρχία της στη χερσόνησο Χάνκο, αλλά επανέκτησε την Καρελία και προσάρτησε τα εδάφη κείμενα βορειοδυτικά της λίμνης Λαντόγκα. Τα νησιά Άαλαντ (Åland Islands) συνέχισαν να παραμένουν αποστρατικοποιημένα. Επιπρόσθετα, πολυάριθμοι κάτοικοι υποχρεώθηκαν σε μετανάστευση από τα κατακτημένα εδάφη της Καρελίας και του Petsamo. Είναι προφανές

² Η Stavka (ρωσικά: Ставка) ήταν η Ανώτατη Διοίκηση των Ενόπλων δυνάμεων της Ρωσικής Αυτοκρατορίας και στη συνέχεια της Σοβιετικής Ένωσης.

ότι η Σοβιετική Ρωσία αποκτούσε εκτεταμένα φινλανδικά εδάφη. Έτσι παγιώθηκαν οι εδαφικές απώλειες που είχε η Φινλανδία μετά τον Χειμερινό Πόλεμο.

β) Η Φινλανδία υποχρεώθηκε στην καταβολή βαρύντων πολεμικών επανορθώσεων ύψους 300 εκατομμυρίων δολαρίων (4,2 δισεκατομμύρια σημερινά δολάρια Η.Π.Α.) με τη μορφή διοχέτευσης διαφόρων εμπορευμάτων για έξι χρόνια προς τη Σοβιετική Ένωση. (Τούντα-Φ. Α., 2007, σ. 216).

γ) Η Σοβιετική Ένωση απαίτησε την αποστράτευση του φινλανδικού στρατού, τη διακοπή των διπλωματικών δεσμών της Φινλανδίας με τη Γερμανία και την εκδίωξη των γερμανικών στρατευμάτων, που είχαν μείνει στη Φινλανδία μετά τις 15 Σεπτεμβρίου του 1944 και αριθμούσαν τις 210.000. Αυτό οδήγησε σε σποραδικές συγκρούσεις μεταξύ των φινλανδικών δυνάμεων και των πρώην συμμάχων τους στην βορειότερη περιοχή της Λαπωνίας. Οι συγκρούσεις αυτές ονομάστηκαν «Πόλεμος της Λαπωνίας» (Lapland War, φινλανδικά: Lapin sota).

δ) Η Φινλανδία συμφώνησε να νομιμοποιήσει το Κομμουνιστικό Κόμμα της, μετά από κάποιες αλλαγές στους κανόνες του και να απαγορεύσει τις οργανώσεις που η Σοβιετική Ένωση θεωρούσε φασιστικές. Τέλος, άτομα που οι σοβιετικοί θεωρούσαν υπεύθυνα για τον πόλεμο έπρεπε να συλληφθούν και να υπαχθούν σε δίκη, με την πιο γνωστή περίπτωση αυτή του πρώην προέδρου Risto Ryti. Στις 11 Μαρτίου του 1946, ο Μάνερχαϊμ παραιτήθηκε για λόγους υγείας και τον διαδέχθηκε ο συντηρητικός πρωθυπουργός Juho Kusti Paasikivi, ο οποίος διαπραγματεύτηκε τη Συνθήκη του Παρισιού (10 Φεβρουαρίου 1947), με την οποία τερματίστηκε επίσημα ο πόλεμος μεταξύ Φινλανδίας και Ε.Σ.Σ.Δ και επανέφερε τα σύνορα μεταξύ των δύο κρατών εκεί που ήταν πριν την 1η Ιανουαρίου του 1941 και που εξακολουθούν να αποτελούν τα σημερινά σύνορα των δύο κρατών.

Αποτίμηση

Τελικά, η Φινλανδία διατήρησε την ανεξαρτησία της, εφόσον δεν καταλήφθηκε από τα σοβιετικά στρατεύματα και δε μετατράπηκε σε σοσιαλιστική δημοκρατία, όπως συνέβη στις τρεις γειτονικές της βαλτικές χώρες. Όμως, υποχρεώθηκε σε αυστηρή ουδετερότητα και διπλωματική δορυφοροποίηση υπό την πίεση της ισχυρότατης Ε.Σ.Σ.Δ., αφού σε αντίθετη περίπτωση υπήρχε ο κίνδυνος απώλειας των εδαφών της. Η κατάσταση αυτή είναι γνωστή με τον όρο «φινλανδοποίηση»³ (Evans J. Richard, 2014, σσ. 115-116).

³ Ο όρος φινλανδοποίηση σημαίνει διατήρηση της εδαφικής ακεραιότητας μιας μικρής χώρας, αλλά με τίμημα την πειθήνια στάση της απέναντι σε ένα γειτονικό ισχυρό κράτος με το φόβο ότι οδηγούμενη σε σύρραξη μαζί του, θα χάσει πολλά περισσότερα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ

1. Bell P. M. H., (2002), Τα αίτια του Δευτέρου Παγκοσμίου πολέμου στην Ευρώπη, Πατάκης, Αθήνα.
2. Evans J. Richard, (2014), Το Γ' Ράιχ στον πόλεμο, Αλεξάνδρεια, Αθήνα.
3. Fitzpatrick Sheila, (2018), Οι σύμβουλοι του Στάλιν: Τα επικίνδυνα χρόνια της σοβιετικής πολιτικής, Μεταίχμιο, Αθήνα.
4. Khlevniuk V. Oleg, (2018), Στάλιν: Μια νέα βιογραφία, Πατάκης, Αθήνα.
5. Τούντα-Φεργάδη Αρετή, (2007), «Εικόνες» από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο: Μια ιστορική προσέγγιση, Σιδέρης, Αθήνα.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

1. Edwards Robert, (2007). White Death: Russia's War on Finland 1939–40, Phoenix.
2. Irincheev Bair, (2009), The Mannerheim Line 1920–39: Finnish Fortifications of the Winter War, Osprey Publishing.
3. Lightbody Bradley, (2004), The Second World War: Ambitions to Nemesis, Routledge.
4. Ries Tomas, (1988). Cold Will: The Defense of Finland, Brassey's Defence Publishers.
5. Roberts Geoffrey, (1999), Ideology, calculation, and improvisation: Spheres of influence and Soviet foreign policy 1939–1945, Review of International Studies, Volume 25, pp. 655–673.
6. Trotter R. William, (2002), The Winter War: The Russo–Finnish War of 1939–40, Aurum Press.
7. Jowett Philip & Snodgrass Brent, (2006), Finland at War: 1939–45, Osprey Publishing.
8. Nenyve Vesa, Munter Peter & Wirtanen Toni, (2016), Finland at War: the Continuation and Lapland Wars 1941–45, Osprey Publishing.
9. Van Dyke Carl, (1997), The Soviet Invasion of Finland: 1939–40. Routledge.

ΔΙΚΤΥΟΓΡΑΦΙΑ

1. Goble Paul, Euromaidan Press, 2016, When Ukrainians came to the aid of Finland against USSR – recalled and celebrated, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: (<http://euromaidanpress.com/02016/05/15/when-ukrainians-came-to-the-aid-of-finland-against-ussr-recalled-and-celebrated/>).
2. Yle News, 2013, Putin: Winter War aimed at correcting border "mistakes", Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: (https://yle.fi/uutiset/osasto/news/putin_winter_war_aimed_at_correcting_border_mistakes/6539940).